

VÄRLDEN STÅR INFÖR ENORMA LIVSMEDELSPROBLEM

Business-as-Usual är inte längre något gångbart alternativ

Av Lester R. Brown

Ett snabbt växande livsmedelsunderskott håller världen i ett järngrepp och pressar upp livsmedelpriserna till nya rekordhöjder. Under de senaste femtio åren har spannmålspriserna rusat upp då och då på grund av enskilda händelser, som den sovjetiska missväxten 1972 som ledde till att världens vete-, ris- och majspriser dubblades. Men situationen idag är helt annorlunda. Den nuvarande fördubblingen av spannmålspriserna beror på trender, eller mera exakt: det samlade resultatet av vissa trender som accelererar tillväxten i efterfrågan och andra trender som dämpar tillväxten i utbudet.

Världen har inte förut upplevt något som är jämförbart. Ställda inför växande livsmedelspriser och tilltagande hunger har vissa länder fått uppleva att den sociala ordningen börjat brytas ner. I åtskilliga provinser i Thailand till exempel stjäler kriminella ris genom att skörda fälten under natten. Därför har bybor i Thailand med avlägsna risfält börjat vakta mogna fält på nätterna med laddade skjutvapen.

I Sudan står WFP (FNs World Food Programme), som ansvarar för att förse 2 miljoner människor i Darfurs flyktingläger med mat, inför en minst sagt svår uppgift. Under de första tre månaderna i år kapades 56 lastbilar med spannmål. Hittills har bara 20 av lastbilarna återfunnits och cirka 24 förare saknas fortfarande. Detta hot mot FNs leveranser av mat till Darfurs flyktingläger har halverat inflödet av livsmedel till regionen och återuppväckt skräcken för svält om försörjningslinjerna inte kan säkras.

I Pakistan, där priserna på mjöl har fördubblats, är osäkerheten om maten ett nationellt problem. Tusentals beväpnade soldater har fått till uppgift att bevaka spannmålsmagasin och eskortera lastbilar som fraktar spannmål.

Matkravaller håller nu på att bli vardagsföreteelser. I Egypten är köerna utanför bagerierna som bakar statssubventionerat bröd ofta skådeplats för slagsmål. I Marocko har 34 matplundrare fängslats. I Jemen fick matoroligheter dödlig utgång, när åtminstone 12 personer omkom. I Kamerun har dussintals människor dött i matupplopp och hundratals gripits av polis. Andra länder med livsmedelsoroligheter är Etiopien, Haiti, Indonesien, Mexiko, Filippinerna och Senegal. (Fler exempel finns på http://www.earthpolicy.org/Updates/2008/Update72_data.htm#table1)

Fördubblingen av priserna på vete, ris och majs har kraftigt minskat tillgången på livsmedelshjälp och försatt de 37 länder som beror på WFPs nödhjälp i riskzonen. I mars utfärdade WFP en akut vädjan om 500 miljoner dollar i tilläggsanslag.

Runt om i världen utvecklas nu politik för livsmedelsbrist. Först och främst innebär detta att länder som vill hålla sina inhemska matpriser under kontroll minskar exporten av spannmål. Ryssland, Ukraina och Argentina hör till de länder där regeringarna just nu minskar vete-exporten. Till länderna som minskar risexporten hör Vietnam, Kambodja och Egypten. Dessa nedskärningar höjer helt enkelt priserna på världsmarknaden.

Den kroniskt knappa livsmedelstillgång som världen nu står inför beror på den sammantagna effekten av flera stabila trender, som påverkar både tillgång och efterfrågan på global nivå. På efterfrågesidan inbegriper dessa trender en stadig ökning av jordens befolkning med 70 miljoner människor per år, en önskan hos ungefär 4 miljarder människor att röra sig uppåt i näringskedjan och få konsumera mer spannmålsintensiva köttprodukter samt en nyligen genomförd acceleration i USAs användning av spannmål för produktion av fordonsetanol. Sedan år 2005 har denna

användning av spannmål höjt den årliga ökningen i konsumtionen från cirka 20 till 50 miljoner ton.

På utbudssidan finns det å andra sidan inte några stora nya åkerarealer att ta i bruk, såvida man inte avverkar den tropiska regnskogen i Amazonas, Kongobäckenet och i Indonesien eller röjer mark i den brasilianska *cerradon*, ett savannliknande område söder om Amazonas. Olyckligtvis medför detta stora ekologiska kostnader: utsläpp av bundet kol, förluster av djur- och växtarter, ökad omedelbar avrinning när det regnar samt jorderosion. Till detta kommer att i mängder av länder omvandlas åkermark till industri- och bostadsområden eller till vägar, motorvägar och parkeringsplatser för den snabbt växande bilparken.

Nya källor för bevattning är ännu svårare att hitta än ny jordbruksmark. Under 1900-talets senare hälft nästan tredubblades den bevattnade arealen, från 94 miljoner hektar år 1950 till 276 miljoner hektar år 2000. Sedan dess har ökningen varit mycket liten, om någon alls. Följden är att den bevattnade arealen per person krymper med 1 procent per år.

Och samtidigt minskar förrådet av oanvända tekniker som skulle kunna höja produktiviteten i jordbruket. Mellan år 1950 och 1990 höjde världens jordbrukare spannmålsproduktiviteten med 2,1 procent per år, men från år 1990 till 2007 har denna tillväxttakt minskat till 1,2 procent per år. Och det stigande oljepriset höjer kostnaderna både för produktion och transport av livsmedel, samtidigt som det ökar lönsamheten i att omvandla spannmål till fordonsbränsle.

Till detta kommer att klimatförändringen medför nya risker. Skördeförstörande värmeböljor, mer förödande stormar och avsmältningen av de asiatiska bergsglaciärerna, som ger vatten till de stora floderna i denna region under torrperioden, allt detta medverkar till att göra det svårare att öka skördarna. Förr var de negativa följderna av ovanliga väderfenomen alltid övergående – inom ett år eller två återgick saker och ting till det normala. Men med klimatförändringen finns det inte längre något normalt att återgå till.

Dessa trender samverkar till att göra det allt svårare för jordbrukarna att hålla jämna steg med tillväxten i efterfrågan. Under 7 av de 8 senaste åren har spannmålskonsumtionen varit större än produktionen. Efter 7 år av uttag ur livsmedelslagren, har dessa nu år 2008 minskat till 55 dagars världskonsumtion, vilket är det lägsta värdet som uppmäts. Följden är en ny tidsepok med minskande tillgång på mat, stigande matpriser och politisk oro. Med spannmålslagren nere på en rekordlåg nivå är världen bara en felslagen skörd från ett totalt kaos på världens spannmålsmarknader.

Business-as-usual är inget gångbart alternativ längre. Livsmedelssäkerheten kommer att minska ytterligare om inte de ledande länderna kan ta sig samman för att stabilisera befolkningen, sätta stopp för användningen av spannmål för att producera fordonsbränsle, stabilisera klimatet, stabilisera grundvattendepåerna och akvifererna, skydda jordbruksmark och bevara jordmånen. Att stabilisera befolkningen är inte bara att tillhandahålla reproduktiv hälsa och möjligheter till familjeplanering. Det kräver en världsomfattande ansträngning att utrota fattigdomen. Att eliminera vattenbristen är avhängigt en global insats för att höja vattenproduktiviteten av samma storleksordning som insatsen som genomfördes för att höja markens produktivitet för femtio år sedan, en kraftinsats som nästan har tredubblat världens spannmålsavkastning per hektar. Inget av dessa mål kan uppnås fort, men det är nödvändigt att arbeta mot dem alla för att återupprätta något av livsmedelstryggheten i världen.

Denna bekymmersamma situation skiljer sig från allt som världen ställts inför tidigare. Den svåra uppgiften är inte bara att handskas med tillfälliga prishöjningar på spannmål, som förr i tiden, utan snarare att tillräckligt snabbt förändra de trender vars sammantagna verkan är att hota den livsmedelssäkerhet som är civilisationens främsta kännetecken. Om vi inte klarar att återupprätta livsmedelstryggheten kommer social oro och politisk instabilitet att sprida sig och antalet kollapsande stater sannolikt att öka drastiskt och hota stabiliteten hos själva civilisationen.

[Copyright](#) © 2008 Earth Policy Institute

(Uppdateringen snabböversatt 2008-11-12 av Lars Almström, www.planb3.se)

Källa; <http://www.earthpolicy.org/Updates/2008/Update72.htm>